

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 14. oktobra 2010*

V zadevi C-243/09,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Verwaltungsgericht Halle (Nemčija) z odločbo z dne 25. marca 2009, ki je prispela na Sodišče dne 3. julija 2009, v postopku

Günter Fuß

proti

Stadt Halle,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi J. N. Cunha Rodrigues, predsednik senata, A. Arabadjiev, A. Rosas, U. Löhmus in A. Ó Caoimh (poročevalec), sodniki,

* Jezik postopka: nemščina.

generalni pravobranilec: P. Mengozzi,
sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za G. Fuša M. Geißler, odvetnik,

- za Stadt Halle M. Willecke, zastopnik,

- za nemško vlado M. Lumma in C. Blaschke, zastopnika,

- za avstrijsko vlado C. Pesendorfer, zastopnica,

– za Komisijo Evropskih skupnosti V. Kreuzsitz in M. van Beek, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa (UL L 299, str. 9).

- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med G. Fußom in njegovim delodajalcem, Stadt Halle (mesto Halle), ker je bil G. Fuß brez soglasja premeščen na delovno mesto, drugačno od tistega, na katerem je prej delal kot gasilec.

Pravni okvir

Ureditev Unije

- 3 V skladu s prvo uvodno izjavo Direktive 2003/88 se s to direktivo zaradi jasnosti kodificirajo določbe Direktive Sveta 93/104/ES z dne 23. novembra 1993 o določenih vidikih organizacije delovnega časa (UL L 307, str. 18), kakor je bila spremenjena z Direktivo 2000/34/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. junija 2000 (UL L 195, str. 41, v nadaljevanju: Direktiva 93/104). Države članice so morale direktivi 93/104 in 2000/34 v nacionalno pravo prenesti najkasneje do 23. novembra 1996 oziroma do 1. avgusta 2003.

- 4 Člen 1 Direktive 2003/88 z naslovom „Namen in področje uporabe“ določa:

„1. Ta direktiva določa minimalne varnostne in zdravstvene zahteve pri organizaciji delovnega časa.

2. Ta direktiva se nanaša na:

- (a) minimalni čas dnevnega počitka, tedenskega počitka in letnega dopusta, kot tudi na odmore in najdaljši tedenski delovni čas; in

[...]“

5 Člen 6 iste direktive z naslovom „Najdaljši tedenski delovni čas“ določa:

„Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi v skladu s potrebo po varovanju zdravja in varnosti delavcev zagotovijo, da:

(a) je tedenski delovni čas omejen z zakoni, podzakonskimi ali upravnimi akti ali s kolektivnimi pogodbami ali sporazumi med socialnimi partnerji;

(b) povprečni delovni čas za vsako sedemdnevno obdobje, vključno z nadurami, ne presega 48 ur.“

6 Člen 15 navedene direktive z naslovom „Ugodnejše določbe“ določa:

„Ta direktiva ne vpliva na pravico držav članic, da uporabljajo ali uvajajo zakone, podzakonske ali upravne akte, ki so ugodnejši za varovanje zdravja in varnosti delavcev, ali da olajšujejo ali dopuščajo izvajanje kolektivnih pogodb ali sporazumov, sklenjenih med socialnimi partnerji, ki so ugodnejši za varovanje zdravja in varnosti delavcev.“

7 Člen 17 Direktive 2003/88 z naslovom „Odstopanja“ določa:

„1. Ob upoštevanju splošnih načel varovanja zdravja in varnosti delavcev države članice lahko odstopajo od členov 3 do 6, 8 in 16, če zaradi posebnih značilnosti izvajane dejavnosti dolžina delovnega časa ni odmerjena in/ali vnaprej določena ali jo lahko določijo delavci sami, [...]

[...]

3. V skladu z odstavkom 2 tega člena so mogoča odstopanja od členov 3, 4, 5, 8 in 16:

[...]

(c) v primeru dejavnosti, ki zahtevajo nepretrgano storitev ali proizvodnjo, zlasti:

[...]

(iii) [...] storitve [...] gasilcev in civilne zaščite.“

8 Člen 22(1), prvi pododstavek, navedene direktive določa:

„Država članica ima možnost, da ne uporabi člena 6, pri čemer pa upošteva splošna načela varovanja zdravja in varnosti delavcev pod pogojem, da sprejme potrebne ukrepe, s katerimi se zagotovi, da:

- (a) noben delodajalec od delavca ne zahteva, da dela več kot 48 ur v sedem-dnevnem obdobju, izračunanem kot povprečje za referenčno obdobje iz člena 16(b), če prej ni pridobil delavčevega soglasja za opravljanje takega dela;
- (b) delodajalec ne sme škodovati nobenemu delavcu, ki ni pripravljen dati soglasja za tako delo;
- (c) delodajalec vodi tekočo evidenco vseh delavcev, ki opravljajo tako delo;
- (d) se evidence predložijo pristojnim organom, ki lahko iz razlogov, povezanih z varnostjo in/ali zdravjem delavcev, prepovejo ali omejijo možnost preseganja najvišjega števila ur v delovnem tednu;

(e) delodajalec pristojnim organom na njihovo zahtevo predloži podatke o primerih, ko so delavci dali soglasje za delo preko 48 ur v sedem-dnevnem obdobju, izračunano kot povprečje za referenčno obdobje iz člena 16(b).“

9 Direktiva 2003/88 je v skladu s členom 28 začela veljati 2. avgusta 2004.

Nacionalna ureditev

10 Člen 2(1) uredbe dežele Saška-Anhalt o delovnem času javnih uslužbencev v gasilskih tehničnih službah mest in občin (Verordnung über die Arbeitszeit der Beamtinnen und Beamten im feuerwehrtechnischen Dienst der Städte und Gemeinden des Landes Sachsen-Anhalt) z dne 7. oktobra 1998 (v nadaljevanju: ArbZVO-FW 1998), ki je veljala do 31. decembra 2007, določa:

„Polni tedenski delovni čas javnih uslužbencev, ki opravljajo izmensko delo in katerih tedenske dejavnosti potekajo predvsem v službah za intervencijo, znaša v povprečju 54 ur. [...]“

11 ArbZVO-FW 1998 je bila nadomeščena z ArbZVO-FW z dne 5. julija 2007, ki je začela veljati 1. januarja 2008 (v nadaljevanju: ArbZVO-FW 2007).

12 Člen 2(1) ArbZVO-FW 2007 določa:

„Polni tedenski delovni čas javnih uslužbencev v letnem povprečju znaša 48 ur, vključno z nadurami.“

13 Člen 4 ArbZVO-FW 2007 z naslovom „Posebni dogovori“ določa:

„1. Ob upoštevanju splošnih načel varnosti in varovanja zdravja lahko trajanje izmenskega dela presega povprečni polni tedenski delovni čas iz člena 2(1), če delodajalec lahko dokaže, da je zadevna oseba s tem soglašala.

2. Soglasje iz odstavka 1 se lahko prekliče ob upoštevanju šestmesečnega odpovednega roka. Zadevne osebe morajo biti o tem pisno obveščene.“

14 Člen 612a civilnega zakonika (Bürgerliches Gesetzbuch) določa, da delodajalec v sporazumih, ki jih sprejme skupaj z delavcem, ali ukrepih, ki jih sprejme v zvezi z njim, tega delavca ne sme postaviti v slabši položaj z utemeljitvijo, da je ta zakonito izvrševal svoje pravice.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 15 G. Fuß je od 10. maja 1982 zaposlen pri mestu Halle. Leta 1998 je bil imenovan za javnega uslužbenca, in sicer višjega gasilskega poveljnika („Oberbrandmeister“), od 15. decembra 2005 pa ima naziv glavnega gasilskega poveljnika („Hauptbrandmeister“).
- 16 Do 4. januarja 2007 je G. Fuß delal v gasilski službi za intervencijo „protipožarna zaščita“ mesta Halle kot voznik. Njegov raspored dela je določal delovni čas povprečno 54 ur na teden.
- 17 Na zboru zaposlenih v začetku leta 2006 je vodstvo mesta Halle delavcem v službi za intervencijo sporočilo, da bo prišlo do premestitev v gasilsko poveljstvo, če želijo upoštevati Direktivo 2003/88.
- 18 Z dopisom z dne 13. decembra 2006 je G. Fuß s sklicevanjem na sklep z dne 14. julija 2005 v zadevi Personalrat der Feuerwehr Hamburg (C-52/04, ZOdl., str. I-7111) zahteval, naj v prihodnje njegov tedenski delovni čas več ne preseže zgornje meje povprečja 48 ur, določenih v členu 6(b) Direktive 2003/88. G. Fuß je z istim dopisom zahteval nadomestilo za nezakonito nadurno delo v obdobju od 1. januarja 2004 do 31. decembra 2006.
- 19 Mesto Halle je z odločbo z dne 18. decembra 2006 uvedlo sistemizacijo delovnih mest, na podlagi katere je bilo treba – da bi se izognili pomanjkljivostim v kakovosti organizacijske sheme – izpraznjeno rotacijsko delovno mesto v gasilskem poveljstvu zasesti z učinkom od 1. aprila 2007.

- 20 G. Fuß je 21. decembra 2006 imel razgovor s svojim delodajalcem glede načrta zadnjega, da G. Fuşa premesti na omenjeno delovno mesto. Med razgovorom je G. Fuß povedal, da želi še naprej delati v službi za intervencijo.
- 21 Mesto Halle je z odločbo z dne 2. januarja 2007 G. Fuşa premestilo v poveljstvo za določeno obdobje, in sicer od 5. januarja 2007 do 31. marca 2009, z utemeljitvijo, da je taka premestitev potrebna zaradi organizacije dela (v nadaljevanju: odločba o premestitvi). V skladu z navedbami mesta Halle se za to delovno mesto zahtevajo tečaj za glavnega gasilskega poveljnika, več let delovnih izkušenj na mestu voznika gasilskega avtomobila in tečaj za zdravstvenega reševalca. Poleg tega naj bi se s to premestitvijo G. Fušu omogočilo predvsem delo ob upoštevanju najdaljšega tedenskega delovnega časa 48 ur.
- 22 G. Fuß od premestitve dela 40 ur na teden in mu ni več treba opravljati 24-urnih dežurstev. Poleg tega, ker je število ur dela ob neugodnem času (ponoči, ob nedeljah in praznikih) manjše, prejema manjše dodatke za delo ob neugodnem času.
- 23 G. Fuß je 4. januarja 2007 pri mestu Halle vložil ugovor zoper odločbo o premestitvi, v katerem je v bistvu trdil, da ne želi delati po drugem modelu organizacije dela.
- 24 Z odločbo z dne 23. januarja 2007 je mesto Halle ta ugovor zavrnilo z utemeljitvijo, da je odredba o premestitvi v bistvu kadrovski ukrep, ki temelji na pravici delodajalca, da odloča v kadrovskih zadevah, ki jo ima pravico izvajati po lastni presoji.

²⁵ G. Fuß je 28. februarja 2007 pri Verwaltungsgericht Halle vložil tožbo za razveljavitev odločbe o premestitvi in vrnitev na delovno mesto, ki ga je zasedal pred ukrepom, sprejetim glede njega. V bistvu navaja, da je do premestitve prišlo samo zato, ker je pred tem zahteval skrajšanje delovnega časa v skladu z določbami Direktive 2003/88. Mesto Halle nasprotno trdi, da namen te odločbe ni bil kaznovati G. Fuşa, temveč ugoditi njegovi prošnji po upoštevanju 48-urnega delovnega tedna, ne da bi bilo treba predčasno in samo zanj prilagoditi sistem izmenskega dela, kar bi povzročilo težave z organizacijo. Sprememba sistema izmenskega dela za uskladitev z Direktivo 2003/88 bi namreč morala biti opravljena enotno za vse uslužbenke.

²⁶ Nacionalno sodišče v predložitvenem sklepu ugotavlja, da je odločba o premestitvi v skladu z nacionalnim pravom. Po eni strani je bil G. Fuß namreč premeščen na delovno mesto z istim nazivom, ki spada v isti plačilni razred. Po drugi strani premestitev G. Fuşa, tudi če je ni mogoče upravičiti z razlogi organizacije službe, temelji na utemeljenem razlogu, in sicer želji, da se prenehajo kršitve člena 6(b) Direktive 2003/88 v razmerju do tožeče stranke iz postopka v glavni stvari, ne da bi bilo pri tem treba spremeniti ali uskladiti sistem izmenskega dela ali delovni čas drugih gasilcev z direktivo.

²⁷ Nacionalno sodišče pa se vendarle sprašuje, ali je odločba o premestitvi v nasprotju s členom 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88.

28 Ugotavlja, da v času dejanskega stanja člen 2(1) ArbZVO-FW 1998 ni bil mišljen kot določba, ki odstopa od člena 6(b) Direktive 2003/88 v smislu njenega člena 22(1), prvi pododstavek, in da nobena druga določba nacionalnega prava ni določala možnosti takega odstopanja ob upoštevanju vseh pogojev iz te določbe, zlasti iz njenega prvega pododstavka, točka (b), ki določa, da se ne sme škodovati nobenemu delavcu, ki ni pripravljen dati soglasja za delo, ki presega povprečje 48 ur na teden. Vendar, razen če bi se dopustilo, da se pravice iz Direktive 2003/88 spodkopavajo in da ta direktiva ne doseže svojega namena, se mora prepoved škodovanja delavcem *a fortiori* uporabiti, če delodajalec – kljub temu, da ni izrecne odločbe, ki bi mu to dovoljevala – od delavca zahteva, da opravlja delo prek najdaljšega delovnega časa, določenega v zgoraj omenjenem členu 6(b), ta delavec pa zahteva, da se ta določba spoštuje.

29 Predložitveno sodišče meni, da pa se kljub temu postavlja vprašanje, ali je treba pojem „škodovati“ iz člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88 razumeti subjektivno ali objektivno. S subjektivnega vidika naj bi se G. Fušu škodovalo, če bi ta premestitev dojemal kot kazen. Nasprotno, z objektivnega vidika naj se G. Fušu ne bi škodovalo, saj je novo delovno mesto manj nevarno od tega, ki ga je imel prej, in mu je ponujena možnost, da pridobi dodatne poklicne kvalifikacije. Res je, da je G. Fuš utrpel izgubo zaslužka zaradi zmanjšanja dodatka za delo ob neugodnem času. Vendar se to zmanjšanje upravičuje s tem, da G. Fuš dela manj ur ob neugodnem času in se izravna s pridobitvijo več prostega časa. Dalje, dejstvo, da je bila premestitev omejena na določen čas, nima nobenega vpliva, saj bi v skladu z ArbZVO-FW 2007, ki velja od 1. januarja 2008, G. Fuš lahko ostal na delovnem mestu izven službe za intervencije, če ne bi dal soglasja za prekoračitev najdaljšega delovnega časa 48 ur na teden.

30 Verwaltungsgericht Halle je v teh okoliščinah prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali je treba škodovanje delavcu iz člena 22(1), [prvi pododstavek,] točka (b), Direktive [2003/88] razumeti objektivno ali subjektivno?

2. Ali gre za škodovanje delavcu v smislu člena 22(1), [prvi pododstavek,] točka (b), Direktive [2003/88], če je javni uslužbenec v službi za intervencijo zaradi svoje prošnje, da se v prihodnje upošteva najdaljši delovni čas, proti svoji volji premeščen na drugo delovno mesto, ki pretežno zajema pisarniško delo?

3. Ali se šteje nižje plačilo za škodovanje delavcu v smislu člena 22(1), [prvi pododstavek,] točka b, Direktive [2003/88], če se s premostitvijo zmanjša obseg dela ob neugodnem času (ponoči, ob nedeljah in praznikih) in s tem tudi višina dodatka, ki je predviden za tako delo?

4. Če je odgovor na drugo [...] ali tretje vprašanje pritrdilen, ali se lahko s premostitvijo povzročeno škodovanje izravna z drugimi prednostmi novega delovnega mesta, kot sta krajši delovni čas ali dodatno izobraževanje?“

Vprašanja za predhodno odločanje

- 31 Z vprašanji, ki jih je treba preučiti skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba pojem „škodovanja“ iz člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ki delodajalcu v javnem sektorju omogoča premestitev brez soglasja delavca, zaposlenega kot gasilca v službi za intervencijo, ker je ta zahteval, da se v navedeni službi za intervencijo upošteva najdaljši povprečni tedenski delovni čas iz člena 6(b) te direktive.
- 32 V zvezi s tem je treba opozoriti, da iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je namen Direktive 2003/88 določitev minimalnih zahtev, namenjenih izboljšanju življenjskih razmer in razmer dela za delavce s približevanjem nacionalnih zakonodaj, ki se nanašajo predvsem na delovni čas. Namen tega usklajevanja na ravni Evropske unije na področju organizacije delovnega časa je zagotavljanje boljše zaščite varnosti in zdravja delavcev s tem, da se jim zagotavlja pravica do minimalnega počitka, predvsem dnevnega in tedenskega, in do primernih odmorov, ter da se določi zgornja meja tedenskega delovnega časa (glej zlasti sodbe z dne 5. oktobra 2004 v združenih zadevah Pfeiffer in drugi, od C-397/01 do C-403/01, ZOdl., str. I-8835, točka 76; z dne 1. decembra 2005 v zadevi Dellas in drugi, C-14/04, ZOdl., str. I-10253, točki 40 in 41, in z dne 7. septembra 2006 v zadevi Komisija proti Združenemu kraljestvu, C-484/04, ZOdl., str. I-7471, točki 35 in 36).
- 33 Tako člen 6(b) Direktive 2003/88 države članice obvezuje, da sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi v skladu s potrebo po varovanju zdravja in varnosti delavcev zagotovijo, da povprečni delovni čas za vsako sedemdnevno obdobje, vključno z nadurami, ne presega 48 ur. Ta zgornja meja glede povprečnega tedenskega delovnega časa

predstavlja pravilo socialnega prava Unije posebnega pomena, ki je sprejeto v korist vsakega delavca kot minimalna zahteva, namenjena zagotavljanju njegove varnosti in zdravja (glej zgoraj navedene sodbe Pfeiffer in drugi, točka 100; Dellas in drugi, točka 49, in Komisija proti Združenemu kraljestvu, točka 38).

- 34 Čepprav člen 15 Direktive 2003/88 na splošno omogoča uporabo ali uvedbo nacionalnih določb, ki so ugodnejše za varovanje zdravja in varnosti delavcev, je mogoče v sistemu, ki ga ta direktiva vzpostavlja, odstopiti samo od nekaterih taksativno naštetih določb, ki jih določijo države članice ali socialni partnerji. Uporaba odstopanja od teh določb je poleg tega podrejena strogim pogojem, da bi se zagotovilo učinkovito varovanje varnosti in zdravja delavcev (glej zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točki 77 in 96).
- 35 Tako člen 22(1), prvi pododstavek, Direktive 2003/88, na katerega se nanašajo vprašanja za predhodno odločanje, državam članicam omogoča, da ne uporabljajo člena 6 te direktive, pod pogojem, da spoštujejo splošna načela varovanja varnosti in zdravja delavcev in da izpolnjujejo določeno število pogojev, kumulativno navedenih v tej določbi, zlasti določbo iz prvega pododstavka, točka (b), v skladu s katero je treba sprejeti ukrepe s katerimi se zagotovi, da delodajalec ne more škodovati nobenemu delavcu, ki ni pripravljen dati soglasja za delo, katerega najdaljši povprečni tedenski delovni čas presega zgornjo mejo, določeno v členu 6(b) te direktive.
- 36 Vendar pa je v obravnavani zadevi nesporno, da niti Zvezna republika Nemčija – kot je Sodišče že ugotovilo v točki 85 sodbe z dne 9. septembra 2003 v zadevi Jaeger (C-151/02, Recueil, str. I-8389) in v točki 98 zgoraj navedene sodbe Pfeiffer in drugi – niti

dežela Saška-Anhalt – kot je ugotovilo nacionalno sodišče v predložitvenem sklepu in kot sta v okviru tega postopka v svojih pisnih stališčih potrdili tako nemška vlada kot mesto Halle – v času dejanskega stanja iz spora v glavni stvari nista uporabili možnosti odstopanja, saj določbe nacionalnega prava, ki so takrat veljale, niso vsebovale nobenega ukrepa v skladu s členom 22(1), prvi pododstavek, Direktive 2003/88 ali namena prenesti te določbe. V odgovoru na pisno vprašanje Sodišča v zvezi s tem je mesto Halle potrdilo to ugotovitev, G. Fuß in avstrijska vlada pa sta prav tako izrazila enako stališče.

³⁷ Predložitveno sodišče kvečjemu poudarja, da je dežela Saška-Anhalt pozneje uporabila možnost odstopanja iz člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/08 v okviru zakonodaje, ki jo je naknadno sprejela posebej za prenos te direktive glede gasilcev, ki jih zaposlujejo mesta in občine te dežele. Vendar je ta zakonodaja začela veljati šele 1. januarja 2008, kar je po datumu sprejetja odločbe o premestitvi.

³⁸ To pomeni, da če ne obstajajo nacionalni ukrepi za izvajanje možnosti odstopanja, ki jih imajo države članice na voljo na podlagi člena 22(1), prvi pododstavek, Direktive 2003/88, je ta določba popolnoma brezpredmetna za rešitev spora v glavni stvari in je zato – v delu, ki določa načelo, da morajo države članice spoštovati najdaljši povprečni delovni čas 48 ur za vsako sedemdnevno obdobje – treba upoštevati samo člen 6(b) te direktive.

³⁹ V zvezi s tem je treba spomniti, da je v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, uvedena s členom 267 PDEU, naloga Sodišča nacionalnemu

sodišču dati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. V ta namen mora Sodišče po potrebi preoblikovati predložena vprašanja. Naloga Sodišča je namreč razložiti vse določbe prava Unije, ki jih nacionalna sodišča potrebujejo za odločanje v sporih, čeprav te določbe niso izrecno navedene v vprašanjih, ki jih postavijo ta sodišča (glej v tem smislu zlasti sodbe z dne 8. marca 2007 v zadevi Campina, C-45/06, ZOdl., str. I-2089, točki 30 in 31; z dne 26. junija 2008 v združenih zadevah Wiedemann in Funk, C-329/06 in C-343/06, ZOdl., str. I-4635, točka 45, in z dne 2. septembra 2010 v zadevi Kirin Amgen, C-66/09, ZOdl., str. I-7943, točka 27).

⁴⁰ Zato, čeprav je predložitveno sodišče svoja vprašanja formalno omejilo samo na razlago člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88, to Sodišča ne ovira, da predložitvenemu sodišču sporoči vse vidike razlage prava Unije, ki bi mu lahko koristili pri presoji predložene zadeve, in sicer ne glede na to, ali se je nanje sklicevalo v predstavitvi svojih vprašanj ali ne. Glede tega mora Sodišče iz vseh dejstev in dokazov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvenega sklepa, zbrati elemente prava Unije, ki jih je treba razložiti ob upoštevanju predmeta spora (glej sodbo z dne 12. januarja 2010 v zadevi Wolf, C-229/08, ZOdl., str. I-1, točka 32 in navedena sodna praksa).

⁴¹ V obravnavani zadevi je iz predložitvenega sklepa razvidno, da sodišče, ki mu je bil predložen spor o glavni stvari, meni, da če se pogoj glede neškodovanja delavcu iz člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), Direktive 2003/88 uporablja, kadar delodajalec ob obstoju ukrepov nacionalnega prava za izvajanje te določbe ni pridobil soglasja delavca za odstopanje od člena 6(b) iste direktive, se mora ta pogoj uporabljati *a fortiori*, kadar, kot v okoliščinah tega primera, delodajalec tako odstopanje vsiljuje kljub

neobstoju nacionalnih določb, ki bi to dovoljevale, zadevni delavec pa takemu odstopanju nasprotuje in zahteva upoštevanje omenjenega člena 6(b).

- 42 Predložitveno sodišče tako meni, da če se zadevnemu delavcu s tem, da ni dal soglasja za prekoračitev zgornje meje 48 ur iz člena 6(b) Direktive 2003/88 za povprečni tedenski delovni čas, ne škoduje, ni v nasprotju s to direktivo, da se lahko njegov delodajalec na podlagi nacionalnega prava odloči, da delavca proti njegovi volji premesti na drugo delovno mesto, ki upošteva zgornjo mejo iz te določbe, ker taka premestitev pomeni prenehanje kršitev te določbe v razmerju do tega delavca.
- 43 Da bi se predložitvenemu sodišču dal koristen odgovor, je v teh okoliščinah treba navedena vprašanja preoblikovati v tem smislu, da predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(b) Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ki delodajalcu v javnem sektorju omogoča premestitev brez soglasja delavca, zaposlenega kot gasilca v službi za intervencijo, ker je ta zahteval, naj se v službi za intervencijo upošteva najdaljši povprečni tedenski delovni čas iz omenjene določbe, v primeru, da se delavcu s tako premestitvijo ne škoduje.
- 44 V zvezi s tem je treba spomniti, da – kot je razvidno iz točke 61 zgoraj navedenega sklepa Personalrat der Feuerwehr Hamburg – dejavnosti, ki jih izvajajo intervencijske sile gasilske javne službe – razen v resnih okoliščinah izjemnega obsega, kjer mora cilj zagotovitve dobrega delovanja služb, ki so nujno potrebne zaradi javnih interesov, prevladati nad ciljem zagotovitve varnosti in zdravja delavcev, ki so dodeljeni enotam za intervencijo in pomoč, ki pa niso okoliščine iz postopka v glavni stvari – spadajo na področje uporabe Direktive 2003/88, tako da njen člen 6(b) načeloma

nasprotuje temu, da se preseže meja 48 ur, ki je določena kot najdaljši tedenski delovni čas, vključno z dežurstvi.

- ⁴⁵ V obravnavani zadevi pa ni sporno, da je ureditev dežele Saška-Anhalt v času dejanskega stanja iz postopka v glavni stvari za gasilce, ki so bili, tako kot G. Fuß, zaposleni v službi za intervencijo mest in občin te dežele, določala tedenski delovni čas, ki je presegal zgornjo mejo iz člena 6(b) Direktive 2003/88.
- ⁴⁶ Da bi odgovorili na vprašanja predložitvenega sodišča, je v teh okoliščinah treba preučiti, ali je, kot predlaga predložitveno sodišče, ugotovitev, da je bil kršen člen 6(b) Direktive 2003/08 pogojena s tem, da je zadevni delavec utrpel škodo, in ugotoviti, kakšne so posledice za nacionalna sodišča v primeru kršitve teh določb.
- ⁴⁷ Prvič, glede vprašanja, ali mora zadevni delavec utrpeti škodo, da bi bilo mogoče ugotoviti kršitev člena 6(b) Direktive 2003/88, je treba spomniti, kot je že razvidno iz zgoraj navedene točke 33, da ta določba predstavlja pravilo socialnega prava Unije posebnega pomena, ki državam članicam nalaga obveznost določitve zgornje meje 48 ur za povprečni tedenski delovni čas, vključno z nadurami, kot je izrecno določeno v tej določbi, in od katere v primeru neizvajanja člena 22(1), prvi pododstavek, točka (b), te direktive v nacionalnem pravu niso mogoča odstopanja kar zadeva dejavnosti, kot je gasilstvo iz postopka v glavni stvari.

- 48 Kot je bilo že navedeno zgoraj v točki 34, je namreč mogoče odstopiti samo od nekaterih izrecno navedenih določb Direktive 2003/88, ki jih določijo države članice ali socialni partnerji.
- 49 Vendar pa je člen 6 Direktive 2003/88 omenjen samo v njenem členu 17(1), medtem ko ni sporno, da se zadnja določba nanaša na dejavnosti, ki v ničemer niso povezane s tistimi, ki jih izvajajo gasilci. Nasprotno pa so v členu 17(3)(c)(iii) navedene „dejavnosti, ki zahtevajo nepretrgano storitev“, med katerimi so tudi „storitve [...] gasilcev“, vendar ta določba ne določa možnosti odstopanja od člena 6 te direktive, pač pa od drugih njenih določb (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točka 97).
- 50 Kot je že razvidno iz zgoraj navedenih točk 35 in 36, ni sporno, da niti Zvezna republika Nemčija niti dežela Saška-Anhalt nista uporabili možnosti odstopanja iz člena 22(1), prvi pododstavek, Direktive 2003/88, ki državam članicam omogoča, da ne uporabijo člena 6 te direktive, če so izpolnjeni določeni, kumulativno navedeni pogoji (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točka 98).
- 51 Da bi se v teh okoliščinah zagotovil polni učinek Direktive 2003/88, morajo države članice preprečiti vsako presežanje najdaljšega tedenskega delovnega časa, kot je določen v členu 6(b) Direktive 2003/88 (zgoraj navedena sodba Pfeiffer in drugi, točka 118).

- 52 Kot je Sodišče že razsodilo, države članice torej ne morejo enostransko določiti obsega omenjene določbe z določitvijo kakršnih koli pogojev ali omejitev za izvajanje pravice delavcev, da njihov povprečen tedenski delovni čas ne presega 48 ur (zgoraj navedena sodba Pfeiffer in drugi, točka 99).
- 53 Zato preseganje najdaljšega povprečnega tedenskega delovnega časa, določenega v členu 6(b) Direktive 2003/88, pomeni samo po sebi kršitev te določbe, ne da bi bilo treba dokazovati, da je bila povzročena posebna škoda. Če v nacionalnem pravu ni ukrepov za izvajanje možnosti odstopanja iz člena 22(1), prvi pododstavek, te direktive, je pojem „škodovanja“ iz te določbe popolnoma brezpredmeten za razlago in uporabo člena 6(b).
- 54 Kot je razvidno iz zgoraj navedene točke 32, ker je cilj Direktive 2003/88 zagotovitev varstva in zdravja delavcev z zagotavljanjem ustreznega počitka, je zakonodajalec Unije menil, da glede na to, da preseganje najdaljšega povprečnega tedenskega delovnega časa iz člena 6(b) delavca prikrajša za tak počitek, mu že to samo po sebi škoduje, saj se s tem ogrozita njegovo varstvo in zdravje.
- 55 Iz tega sledi, da nacionalna ureditev, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ki, kar zadeva delavce, zaposlene kot gasilce v službi za intervencijo, določa delovni čas, ki presega zgornjo mejo iz člena 6(b) Direktive 2003/88, krši to določbo, ne da bi bilo treba dokazovati, da je delavec utrpel posebno škodo.

- 56 Drugič, glede posledic za nacionalna sodišča, ki izhajajo iz take kršitve člena 6(b) Direktive 2003/88, je treba spomniti, da iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da so v vseh primerih, ko se zdijo določbe direktive vsebinsko brezpogojne in dovolj natančne, posamezniki upravičeni, da se nanje sklicujejo nasproti državi, tudi ko ta nastopa kot delodajalec, zlasti če v roku ni prenesla te direktive v nacionalno pravo ali če jo je prenesla nepravilno (glej v tem smislu sodbi z dne 26. februarja 1986 v zadevi Marshall, 152/84, Recueil, str. 723, točki 46 in 49, in z dne 23. aprila 2009 v združenih zadevah Angelidaki in drugi, od C-378/07 do C-380/07, ZOdl., str. I-3071, točki 193 in 194).
- 57 Člen 6(b) Direktive 2003/88 pa izpolnjuje ta merila, saj državam članicam z nedvoumnim besedilom nalaga natančno obligacijo rezultata, ki ni odvisna od nikakršnega pogoja, kar zadeva uporabo pravila, ki ga navaja, in ki določa zgornjo mejo 48 ur, vključno z nadurami, kar zadeva povprečni tedenski delovni čas (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točka 104).
- 58 Čeprav v zvezi s tem Direktiva 2003/88 v členu 22(1), prvi pododstavek, državam članicam omogoča, da predvidijo odstopanja od določb njenega člena 6, ta okoliščina ne vpliva na natančnost in nepogojnost člena 6(b). Možnost držav članic, da ne uporabijo člena 6, je namreč podrejena spoštovanju vseh pogojev, navedenih v omenjenem členu 22(1), prvi pododstavek, tako da je mogoče določiti minimalno varstvo, ki se mora vsekakor izvajati (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točka 105).
- 59 Zato člen 6(b) Direktive 2003/88 izpolnjuje vse zahtevane pogoje za neposredni učinek (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Pfeiffer in drugi, točka 106).

- 60 Posledično, ker je v času dejanskega stanja iz postopka v glavni stvari rok za prenos Direktive 93/104 že potekel in ker je deželna Saška-Anhalt, kar zadeva gasilce, zaposlene v službi za intervencijo, v tistem času ni prenesla v svoje notranje pravo, se lahko delavec, kot je G. Fuß, zaposlen v taki službi pri mestu Halle, neposredno sklicuje na določbe člena 6(b) Direktive 2003/88 proti temu delodajalcu, da se zagotovi spoštovanje pravice do nepreseganja povprečnega tedenskega delovnega časa 48 ur, ki je zagotovljena na podlagi te določbe.
- 61 V zvezi s tem je treba pojasniti, da ker ima omenjena določba neposredni učinek, je zavezujoča za vse organe držav članic, kar pomeni ne samo za nacionalna sodišča, temveč tudi za vse organe uprave, tudi decentralizirane, kakršne so dežele, mesta in občine, ti organi pa jo morajo uporabljati (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 1989 v zadevi Costanzo, 103/88, Recueil, str. 1839, točke od 30 do 33).
- 62 V postopku v glavni stvari mesto Halle meni, da premestitev brez soglasja G. Fuša po tem, ko je ta od svojega delodajalca zahteval upoštevanje najdaljšega tedenskega delovnega časa iz člena 6(b) Direktive 2003/88, na drugo delovno mesto, na katerem se upošteva zgornja meja, zagotavlja polno izvajanje te direktive v razmerju do G. Fuša, saj se s to premestitvijo zoper njega preneha kršiti pravo Unije.
- 63 V zvezi s tem je treba poudariti, da morajo v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišče, nacionalna sodišča in organi uprave v celoti uporabiti pravo Unije in zavarovati pravice, ki jih to pravo priznava posameznikom, pri čemer po potrebi ne uporabijo nasprotujočih določb nacionalnega prava (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Costanzo, točka 33, in sodbo z dne 11. januarja 2007 v zadevi ITC, C-208/05, ZOdl., str. I-181, točki 68 in 69 in navedena sodna praksa).

- 64 V obravnavani zadevi je pomembno, da je polni učinek pravic, ki jih člen 6(b) Direktive 2003/88 neposredno podeljuje delavcem, v nacionalnem pravu v celoti zagotovljen (glej zgoraj navedeno sodbo Dellas in drugi, točka 53).
- 65 Treba pa je ugotoviti, da premestitev brez soglasja delavca, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, pravici do najdaljšega tedenskega delovnega časa 48 ur v službi za intervencijo – ki jo podeljuje člen 6(b) Direktive 2003/88 in jo je Sodišče priznalo v zgoraj navedenem sklepu Personalrat der Feuerwehr Hamburg gasilcu, zaposlenemu v taki službi, kot je G. Fuß – odvzema ves pomen in zato, kar zadeva tega delavca, tak ukrep uniči polni učinek te določbe. Jasno je torej, da tak ukrep ne zagotavlja niti uporabe omenjenega člena 6(b) Direktive 2003/88 v celoti niti varstva pravic, ki jih ta določba podeljuje delavcem v zadevni državi članici.
- 66 Poleg tega, kot je pravilno navedla Komisija, bi bila temeljna pravica do učinkovitega sodnega varstva – ki jo zagotavlja člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki ima v skladu s členom 6(1), prvi pododstavek, PEU „enako pravno veljavnost kot Pogodbe“ – bistveno prizadeta, če bi delodajalec v odgovor na pritožbo ali sodni postopek, ki ga sproži delavec, da bi se zagotovilo upoštevanje določb direktive o zaščiti njegove varnosti in zdravja, imel pravico sprejeti ukrep, kakršen je ta v postopku v glavni stvari. Strah pred takim povračilnim ukrepom, zoper katerega ni nobenega pravnega sredstva, bi lahko delavce, ki menijo, da so bili prizadeti z ukrepom, ki ga je sprejel njihov delodajalec, odvrčal od uveljavljanja svojih pravic v sodnem postopku in bi zato lahko resno ogrozil uresničitev cilja, ki mu sledi direktiva (glej po analogiji sodbo z dne 22. septembra 1998 v zadevi Coote, C-185/97, Recueil, str. I-5199, točki 24 in 27).
- 67 Zato je treba na predložena vprašanja odgovoriti, da je treba člen 6(b) Direktive 2003/88 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopku

v glavni stvari, ki delodajalcu v javnem sektorju omogoča premestitev brez soglasja delavca, zaposlenega kot gasilca v službi za intervencijo, ker je ta zahteval, da se najdaljši povprečni tedenski delovni čas iz omenjene določbe upošteva znotraj službe za intervencijo. Dejstvo, da tak delavec zaradi te premestitve ni utrpel nobene posebne škode razen te, ki je posledica kršitve omenjenega člena 6(b), v zvezi s tem ni pomembno.

Stroški

- ⁶⁸ Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

Člen 6(b) Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa je treba razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ki delodajalcu v javnem sektorju omogoča premestitev brez soglasja delavca, zaposlenega kot gasilca v službi za intervencijo, ker je ta zahteval, da se najdaljši povprečni tedenski delovni čas iz omenjene določbe upošteva znotraj službe za intervencijo. Dejstvo, da tak delavec zaradi te premestitve ni utrpel nobene

posebne škode razen te, ki je posledica kršitve omenjenega člena 6(b), v zvezi s tem ni pomembno.

Podpisi